

УДК 930.2:929.52(477.74-25)

В. В. ТОМАЗОВ*

**ОДЕСЬКІ РОДОКАНАКІ:
ІСТОРИКО-ГЕНЕАЛОГІЧНА РОЗВІДКА**

На широкій джерельній базі розглядаються походження, родинні зв'язки, соціальне становище та діяльність відомої одеської купецької родини Родоканакі. Простежуюся глибинні процеси, що відбувалися у середовищі хіоської аристократії, котра облаштувалася в Одесі.

Ключові слова: Родоканакі; Одеса; Хіос; родина; купець; гільдія; благодійництво; торгівля; спадковий почесний громадянин; герб; дворянство.

Наприкінці XVIII – на початку XIX ст. Південна Україна розвивалася значними темпами. Порти на Чорному та Азовському морях, особливо Одеса, спряли жваві торгівлі південноукраїнською та бесарабською пшеницею, котра мала величезний попит на світових ринках, а тому становила основу експорту. Надприбутки, що забезпечувала хліботоргівля, вабили сюди представників всесвітньовідомих фірм, серед яких провідну роль грали родинні компанії греків-хіосців, зокрема Родоканакі.

За однією з версій Родоканакі були нащадками давнього візантійського роду Рабдоканакі, засновник якого Іоанн посідав у першій половині XIII ст. чільне місце в імператорській адміністрації, мав величезні маєтки та був у родинних зв'язках з місцевою аристократією. Прізвище ж начебто виникло шляхом об'єднання представників двох родин – Рабдас та Канакес¹.

Звичайно, все це не підтверджується документально. Імовірно, Родоканакі переселилися на острів Хіос з Малої Азії десь у XIV ст., коли турки практично повністю захопили цей регіон. Перша достовірна згадка про діяльність Родоканакі датується 1505 р.: Космо з гілки Меллере був правителем Хіосу².

Родоканакі належали до місцевої знаті, котра контролювала як політичне, так і економічне життя острова. Величезні маєтки з розкішними будинками, садами та господарськими угіддями були розташовані по всьому Хіосу, зокрема в аристократичному Камбосі. Комерційні операції пов'язували родину з банками та торговельними домами Константинополя, Ліворно, Марселя, Лондона, Відня, а також монаршими дворами різних країн. Родоканакі, спираючись на свій капітал, соці-

* *Томазов Валерій В'ячеславович* – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, завідувач сектору генеалогічних та геральдичних досліджень Інституту історії України НАН України.

альну приналежність та міжнародний авторитет, зберігали своє привілейоване становище як за генуезького, так і за турецького панування³.

Однак хіоська різанина 1822 р., під час якої Родоканакі, як й інші місцеві аристократичні родини, понесли значні втрати, призвела до прискорення еміграції⁴.

Особливо активними у просуванні своїх бізнес-інтересів у різних країнах світу були Родоканакі з гілки Влаху*. У першій чверті XIX ст. вони облаштувалися в Одесі, створили могутню торговельно-фінансову імперію і упродовж понад 80 років здійснювали значний вплив на економічний розвиток не тільки причорноморського регіону, але й всієї Російської імперії. Обравши Одесу місцем ведення свого бізнесу, вони поступово почали “вростати” у місцеве середовище, активно жертвуючи величезні кошти на культурний і соціальний розвиток нової батьківщини.

Засновником фінансово-торгової імперії був Федір Павлович Родоканакі, який народився на острові Хіос у 1799 р.** у родині місцевого купця Павла Еммануїловича Родоканакі з гілки Влаху (23 вересня 1749 р., Хіос – 8 липня 1801 р., Хіос) та Янгу Георгіївни Раллі (3 березня 1763 р., Хіос – 18 вересня 1845 р., Ліворно)⁵. Разом зі своїми братами – Пандья (Панделієм; 1786–1846), Еммануїлом (1789–1855), Петром (1791–1822), Георгієм (1795–1855), Стефаном (1796–1882) та Лукою (1801–1834) – він створив експортно-імпорتنу фірму, що спеціалізувалася, перш за все, на торгівлі збіжжям. 22 січня 1819 р. брати підписали договір про створення торговельного дому, котрий мав чотири філіали: у Смирні, Ліворно, Одесі та головне представництво

* Вважається, що ця гілка отримала своє прізвище від назви князівства Валахія, де певний час проживали представники роду.

** Н. О. Терентьева (*Терентьева Н.* Одесские купцы Родоканаки // Подвижники й меценати: Грецькі підприємці та громадські діячі в Україні XVII–XIX ст. – Київ, 2001. – С. 153) та К. Авгітидіс (*Αυγητίδης Κ. Θεόδωρος Παύλου Ροδοκανάκης.* – Хіос, 2004. – Σ. 11, 20) у своїх працях наводять іншу дату народження – 1797 р., спираючись, імовірно, на відомості з праці М.Д. Стурдзи: *Stourdza M.D. Grandes familles de Grèce, d’Albanie et de Constantinople. Dictionnaire historique et généalogique.* – Paris, 1983. – P. 399. Однак у документах зустрічаємо інше: у клопотанні про зарахування до 1-ї гільдії одеського купецтва, датованому 1819 р., Федір Павлович зазначений як 20-річний (Державний архів Одеської області (далі – Держархів Одеської обл.), ф. 4, оп. 1а, спр. 411, арк. 6); у клопотанні про дозвіл на виїзд за кордон, датованому 15 листопада 1854 р., зазначений як 54-річний (Российский государственный исторический архив (далі – РГИА), ф. 1286, оп. 1854, д. 15, л. 1–2), з чого випливає, що він народився десь наприкінці 1799 р. Ця дата наведена також у праці Ф. Янниці, яку вона, імовірно, вирахувала за документами з особистого фонду Родоканакі-Юр’євичів (див.: *Янници Ф.* Греческий мир в конце 18 – начале 20 вв. по российским источникам (к вопросу об изучении самосознания греков). – М., 2002. – С. 177).

у Константинополі. Статутний капітал одеського філіалу складав 150 тисяч турецьких піастрів⁶. Представником родини в Одесі був призначений Федір Павлович, який оселився тут у тому ж 1819 р. та, як він зазначає у своєму духовному заповіті, "...здійснював торгівлю спільно з моїми братами, як в Західній Європі, так рівно й в ту тутешньому краї чесно та добросовісно..."⁷.

12 червня 1819 р. Федір Павлович за власним бажанням та за дозволом херсонського військового губернатора графа О. Ф. Ланжерона набув російського підданства⁸, а 9 червня того ж року він звернувся з проханням про зарахування його до 1-ї гільдії одеського купецтва та оголосив капітал, "власними трудами придбаний", у 50 100 руб.⁹ Рішенням Херсонської казенної палати від 11 листопада 1826 р. Ф. П. Родоканакі був зарахований до 1-ї гільдії¹⁰. Однак російською мовою, як і більшість греків-хіосців, особливо старшого покоління, не володів, про що свідчить його офіційний заповіт, складений грецькою мовою¹¹.

Ф. П. Родоканакі виявився надзвичайно здібним комерсантом. Його фінансові статки швидко зростали. Основу експорту торговельного дому "Ф. П. Родоканакі" становила південноукраїнська пшениця, а також інші продукти сільського господарства – льон, вовна, шкіра, а імпортувалися – бруківка, кава, вина, а також європейські меблі, тканини тощо. 1827 р. загальний оборот фірми складав близько 1,2 млн. рублів, а через десять років – 1838 р. – понад 5,5 млн¹². У документах зазначалося, що на 1861 р. "він [Ф. П. Родоканакі. – В. Т.] здійснює вельми велику закордонну торгівлю та банківські справи, й обіг його простягається від 3,5 млн. до 5 млн. руб. сріблом"¹³.

Контори та комерційні агенти торговельного дому "Ф. П. Родоканакі" працювали й в інших портових містах Чорного та Азовського морів, наприклад, у Миколаєві та Ростові-на-Дону¹⁴.

З метою успішної конкуренції на торгових ринках, Ф. П. Родоканакі почав створення власної флотилії. 1835 р. у нього з'явився парусник "Нептун", вантажністю 337 тонн. Згодом були спущені на воду судна "Родоканакі" (350 тонн) і "Кондор" (140 тонн), зареєстровані у Марселі. У 1855–1857 рр. на замовлення торговельного дому було побудовано ще чотири кораблі. 1859 р. судовласник придбав паровий буксир, котрий зареєстрував в одеському порту¹⁵. Ф. П. Родоканакі був першим одеським купцем, який мав власний пароплав ("Михаїл")¹⁶.

Значному збагаченню сприяли і банківські операції. Ф. П. Родоканакі був одним із засновників Петербурзького міжнародного (1869), Азовсько-Донського (1871), Ростовського-на-Дону (1871) та Кишинівського (1871) комерційних і Бессарабсько-Таврійського земельного (1872) банків¹⁷. Нерухоме майно Ф. П. Родоканакі на 1851 р. складалося з десяти кам'яних будинків в Одесі та трьох маєтків у Бессарабії, загальною площею у 27 000 десятин землі¹⁸.

Треба відзначити, що Федір Павлович, як і більшість купців-хіосців, був щедрим меценатом і філантропом. Він був одним із засновників та незмінним членом Правління Грецького благодійного товариства¹⁹. Його коштом було засновано 1873 р. грецьке жіноче училище в Одесі, яке отримало назву Родоканакіївське²⁰. За заповітом Ф. П. Родоканакі школі на острові Хіос пожертвовано 5 000 руб., лікарні на Хіосі – 3 000 руб., одеській грецькій Свято-Троїцькій церкві – 2 000 руб., 10 000 руб. для одного з богоугодних закладів Афін та по 2 000 руб. – чотирьом богоугодним закладам Одеси, кошти на одне іменне ліжко у Стурдзівському закладі сестер-жалібниць²¹.

Такий розмах економічної, а також благодійної діяльності, звичайно, не залишався поза увагою міської та імперської влади. Федір Павлович неодноразово відзначався різними нагородами та почесними званнями, залучався до громадських та державних органів, що сприяло зміцненню соціального становища родини на новій батьківщині.

Так, він був серед 17 осіб, які увійшли до спеціального комітету, створеного для розробки проекту положення про громадське управління Одесою, а також обраний одним з перших гласних Одеської міської думи²².

21 вересня 1833 р. від одеського градоначальника, статського радника О. І. Левшина до Урядового Сенату надійшов рапорт, у якому чиновник клопотався про надання Федору Павловичу Родоканакі звання спадкового почесного громадянина, оскільки останній перебуває у 1-й гільдії купецтва понад десять років – з 1819 р., та “жодними судовими вироками запламованим не був”²³. 11 квітня 1834 р. відповідне рішення Сенату було прийнято²⁴, а 1857 р., на прохання Федора Павловича Родоканакі, було виготовлено і грамоту на почесне громадянство²⁵. Це звання Ф. П. Родоканакі отримав одним з перших серед одеських комерсантів²⁶.

Федір Павлович був нагороджений золотою медаллю на аннинській стрічці з написом “за ревність” для носіння на шиї, золотою медаллю на олександрійській стрічці за сприяння приборканню 1837 р. чуми в Одесі, а також бронзовою медаллю на пам’ять про війну 1853–1856 рр. на аннинській стрічці²⁷. 23 серпня 1848 р. уряд вшанував його почесним званням комерції радника²⁸, що, починаючи з 1824 р., надавалося купцям, котрі перебували у 1-й гільдії купецтва 12 років поспіль, та дорівнювалося VIII класу статської служби. До того ж це звання надавало синам комерції радників право вступати на державну службу канцелярськими чиновниками другого розряду.

28 квітня 1861 р. міністр фінансів Російської імперії О. М. Княжевич, спираючись на представлення новоросійського і бессарабського генерал-губернатора графа О. Г. Строганова, спрямував на імператорське ім’я клопотання про нагородження Ф. П. Родоканакі орденом св.

Станіслава 3-го ст. У документі зазначається, що “старший член Одеського відділення Комерційної ради”²⁹, спадковий почесний громадянин, комерції радник та одеський 1-ї гільдії купець Федір Родоканакі тривалою 30-річною своєю службою в цьому званні та відомими в торговому відношенні значними комерційними оборотами, ледь не першим в Новоросійському краї, звертає на себе особливу увагу начальства”³⁰.

Федір Павлович був нагороджений і закордонними орденами: тосканським св. Йосифа 3-го ст. за виконання обов’язків почесного консула цієї держави у м. Одесі*³¹ та командорським хрестом грецького ордену Спасителя за допомогу голодуючим мешканцям острова Крит³².

Про рівень довіри російської влади до Ф. П. Родоканакі свідчить і ситуація навколо голодуючих критян, які підняли повстання у 1866–1869 рр. проти турецького панування. Російська імперія всіляко допомагала повстанцям, але не бажала робити це публічно, оскільки це призвело б до погіршення міжнародних відносин. Тому було прийнято рішення здійснювати допомогу через Ф. П. Родоканакі. На закуплю хліба для критян російським урядом було виділено 50 тисяч рублів, а купець від власного ім’я його придбав та доставив³³.

1828 р. у Відні Ф. П. Родоканакі вінчався з Аргетою (Оріеттою)** Фомівною Галаті³⁴, яка народилася 1806 р. (за іншими відомостями близько 1810 р.³⁵) на острові Хіос у родині Фоми (Томазо) Андрійовича Галаті (1 вересня 1763, Хіос – 17 квітня 1828, Трієст) та Ангелікі Михайлівни Негропонті (1780, Хіос – 23 листопада 1867, Трієст)³⁶. Цей шлюб відповідав традиціям хіоської матримоніальної політики – наречена походила зі старовинного і впливового хіоського роду, неодноразово пов’язаного родичанням з родом нареченого. Від цього шлюбу Федір Павлович мав трьох дочок і сина***.

* Родина рідного брата Федора Павловича – Пандії, мала високий статус в Тосканському герцогстві та користувалася доброзичливістю місцевої династії, що, імовірно, стало підставою для обрання особи на посаду почесного консула в Одесі.

** У російських документах нерідко називається “Генріеттою”.

*** У метричних книжках одеської грецької Свято-Троїцької церкви зустрічаються ще такі записи: Родоканакі Іфігенія, дочка одеського купця Федора Павловича Родоканакі та його дружини Арести, народилася 1 квітня 1831 р. Хрещений батько: турецький підданий Матвій Маврогорадато (Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви / Авторы-сост.: Л. Г. Белоусова, Т. Е. Волкова, Г. Л. Малинова, В. В. Харковенко. – Одесса, 2000. – Ч. I: 1800–1831. – С. 236–227) та Родоканакі Ангеліна Федорівна, дочка одеського почесного громадянина, померла 20 лютого 1850 р. у віці 13 років (Там же. – 2002. – Ч. II: 1834–1852. – С. 262–263). Схоже, що ця інформація стосується померлих дочок нашого героя. К. Авгітидіс наводить відомості про сина Павла, який народився і помер 1843 р. на Сиросі (*Αυγιτίδης Κ. Θεόδωρος Παύλου Ροδόκανάκης*. – Хіос, 2004. – Σ. 21).

Старша з дочок подружжя Родоканакі – Іфігенія – народилася 1 травня 1834 р. в Одесі, а 3 травня того ж року була охрещена у місцевій грецькій Свято-Троїцькій церкві. Її хрещені батьки – представники відомої одеської купецької родини – купець 3-ї гільдії Іван Фотійович Папудов та дружина купця 1-ї гільдії Костянтина Фотійовича Папудова – Деспіна Пантеліївна, двоюрідна тітка дівчинки³⁷. 2 червня 1854 р. Іфігенія в одеській грецькій Свято-Троїцькій церкві вінчалася з марсельським купцем, грецьким підданим Панделієм (Пандією) Михайловичем Агеласто (7 лютого 1824 р., Марсель – 16 вересня 1871 р., Марсель), сином хіоських аристократів Михайла Пандійовича Агеласто (1792 р., Хіос – 7 грудня 1853 р., Марсель) та Аргіро Дмитрівни Петрококкіно (1801 р., Хіос – 2 липня 1849 р., Марсель)³⁸. Свідками шлюбу з боку нареченого були іноземець Федір Матвійович Маврогордато, згодом відомий одеський підприємець, та грецький підданий Євангелій Мітакі, а з боку нареченої – батько, комерції радник Федір Родоканакі³⁹. Померла Іфігенія Федорівна 26 липня 1895 р. у Марселі⁴⁰.

Друга дочка – Аріадна – народилася 1842 р., імовірно, також в Одесі. 18 січня 1861 р. вона вінчалася в одеській грецькій Свято-Троїцькій церкві зі своїм троюрідним братом – одеським 1-ї гільдії купцем та компаньйоном батька, Миколою Матвійовичем Маврогордато (бл. 1830, Константинополь – 27 травня 1893, Одеса) з гілки Нікола, сином Матвія Миколайовича Маврогордато (1790, Хіос – 7 лютого 1850, Триєст) від шлюбу з Вірою Панделіївною Родоканакі (4 березня 1804, Хіос – 2 березня 1833, Константинополь)⁴¹. Свідками вінчання були одеський купець Костянтин Маріно і Федір Родоканакі, батько нареченої⁴². Померла Аріадна Федорівна 1 лютого 1900 р. у Відні у віці 59 років від запалення дихальних органів. Тіло її було перевезене до Одеси і упокоїлося 16 травня 1900 р. на Старому міському кладовищі⁴³.

Молодша дочка – Марія – народилась 21 листопада 1847 г. в Одесі, а охрещена була 15 лютого 1848 р. у місцевій грецькій Свято-Троїцькій церкві. Її хрещеними батьками стали грецькі піддані Іван Костянтинович Дела та дружина ізмаїльського купця Якума Пиципію Ерато Матвіївна⁴⁴. Марія 15 червня 1869 р. у Марселі вийшла за марсельського купця Мануїла Павловича Родоканакі⁴⁵ (27 вересня 1842 р., Марсель – 13 листопада 1900 р., Париж). Її чоловік доводився їй через свого батька Павла Павловича Родоканакі (1815 р., Хіос – 16 травня 1891 р., Марсель) троюрідним братом, а через матір – Женні Мануїлівну Родоканакі (18 березня 1822 р., Хіос – 5 липня 1891 р., Париж) – четвероюрідним. Померла Марія Федорівна 24 червня 1897 р. у Парижі⁴⁶.

Єдиний син Федора Павловича – Перикл – народився 22 червня 1840 р. в Одесі, а охрещений 29 липня того ж року в місцевій грецькій Свято-Троїцькій церкві. Хрещеною матір'ю хлопчика була дочка одеського 3-ї гільдії купця, дівиця Антипа Костянтинівна Дела⁴⁷.

Федір Павлович помер 24 лютого 1882 р. у віці 84 років та був похований в Одесі⁴⁸, а його дружина, Орієтта Фомівна, – 11 травня 1885 р. у віці 75 років і тут же знайшла останній притулок⁴⁹.

За заповітом Ф. П. Родоканакі левову частку майна успадковував його єдиний син Перикл, а саме: чотири будинки в Одесі* (загальна вартість 685 тисяч руб.) та закладні кріпості на два будинки у Вознесенську (6 тисяч руб.), товариський внесок у торговельний будинок “Ф. П. Родоканакі” (200 тисяч руб.), статутний капітал у торговельному будинку “Ф. Єнні та К^о” (65 тисяч руб.), 235 паїв “Товариства Південноросійського шкіряного виробництва” (117,5 тисяч руб.), 31 пай “Товариства виноробства в Одесі” (31 тисяча руб.), 82 паї “Одеського товариства фабричного виробництва фарб та лаків” (82 тисячі руб.), 87 паїв “Товариства винного виробництва братів І. та В. Синадіно” (43,5 тисяч руб.), 2598 паїв “Товариства паперово-дзгупової фабрики” в Одесі (122 098 руб. 50 коп.), 200 акцій “Товариства сталеливарного та механічного заводу “Сормове”” (34 тисячі руб.), 111 акцій “Брянського рейкопрокатного металевого заводу” (56 610 руб.), 70 акцій “Ленського золотопромислового товариства” (55 650 руб.), один установчий пай “Російського зовнішньоторговельного банку” (403 руб.) та ділянку пустопорожньої землі в Одесі (938 руб.), загальна вартість майна за виключенням боргів – 991 370 руб., а також закладні кріпості на дачу в Одесі (на Мало-Фонтанській дорозі) та маєтки Градище, “Герман” та Меклеушани Белецького повіту Бессарабської губернії⁵⁰.

Удова Федора Павловича – Орієтта Фомівна – “в знак щирої [...] вдячності за її піклування” про спочилого чоловіка, отримала в довічне користування будинок в Одесі (Миколаївський бульвар, 19) зі всім майном, одноразову виплату у 150 000 рублів сріблом та щорічне утримання у 16 000 рублів сріблом. За нею залишалося право контролювати продаж майна родини. Її спадкоємцем за заповітом Ф. П. Родоканакі визначався син Перикл⁵¹.

Дочки отримали значні суми у посаг та ще більші у спадок. Так, Іфігенія Федорівна Агеласто, коли виходила заміж, отримала 35 000 рублів сріблом готівкою та речами на 15 000 (загалом: 50 000), а за заповітом батька – 300 тисяч рублів. Але Ф. П. Родоканакі поставив жорсткі умови: “... суворо приказую та прошу виконавців цього мого духовного заповіту, щоб капітал у триста тисяч рублів, який заповідається, аж ніяк не був їй сплачений з мого майна без письмової згоди її матері Орієтти й брата її Перикла. У випадку ж смерті матері її Орієтти та брата Перикла, призначаю виконавцями цієї моєї волі зятів моїх Миколу Матвійовича Маврокордато та Еммануїла Павловича Родоканакі,

* На вулицях Преображенській, Грецькій, розі Преображенської та Грецької, Миколаївському бульварі та порожнє місце на Базарній (Держархів Одеської обл., ф. 188, оп. 1, спр. 8, арк. 1, 3).

на яких покладаю це доручення. Відсотки ж з означеного капіталу вона може отримувати з доходів мого нерухомого майна від свого брата Перикла й витрачати такі за своїм бажанням, при цьому раджу їй брати до уваги поради брата її Перикла”⁵². Чоловік Іфігенії на час складання заповіту вже помер, а їй самій, як випливає з наведеного тексту, батько не дуже довіряв, але прагнув забезпечити відповідне утримання.

Друга дочка – Аріадна Федорівна Маврогордато – у посаг отримала готівкою 60 000 рублів сріблом та скарбу на 15 000 (загалом: 75 000). Тому за заповітом їй виділялося 275 тисяч рублів сріблом, що сплачувалися з батьківського майна через рік після його смерті⁵³.

Молодша з доньок Федора Павловича – Марія Федорівна Родоканакі, коли виходила заміж, отримала готівкою та скарбом 147 000 рублів сріблом, а за заповітом – 203 тисячі на тих же умовах, що й Аріадна⁵⁴. Таким чином, кожна з дочок отримала однакову суму – 350 тисяч рублів сріблом.

Ф. П. Родоканакі також забезпечив основний капітал родової фірми від судових позивів з боку дочок та їхніх родин, оскільки “в тому випадку вони позбавляються спадщини, яка їм заповідається мною, і, якщо спадщина вже ними отримана, то така повинна бути повернена спадкоємцю та сину моему Периклу”⁵⁵.

Цікавими є й настанови, адресовані сину Периклу, що ілюструють життєві принципи Федора Павловича: “Раджу сину моему Периклу жити згідно з євангельським вченням, не бажати нічого такого своєму ближньому, чого сам собі не бажає і творити добро. Якщо, сину мій, ти побажаєш продовжити торгівлю, то ти повинний вести її розумно й обережно, але скоріше з метою заняття, ніж для збільшення твоїх статків, оскільки майна, яке я заповів тобі, вельми достатньо для самого комфортабельного життя, взагалі раджу бути ощадливим та мати завжди на увазі, що складніше зберігаються статки, що досталися у спадок, ніж статки нажиті. Якщо якусь з сестер твоїх настигне нещастя, допоможи їй, як добрий брат і як гідний мій син і наслідник”⁵⁶.

Із приходом до керівництва батьківською фірмою, Перикл Федорович упродовж багатьох років зберігав високий авторитет торговельного дому. Він мав значний діловий досвід, оскільки батько ще замолоду залучав його до керівництва родинною справою. Значну допомогу Периклу надавав компаньйон та зять Федора Родоканакі – Микола Маврогордато. 1887 р. до справи долучився Іван Пантелійович Синадіно, внесок якого склав 112 500 рублів⁵⁷.

Перикл Федорович продовжував традиції Федора Павловича, жертвуючи значні кошти на гуманні справи, був піклувальником різних благодійних установ та громадських об’єднань, членом інституцій, що сприяли розвитку промисловості, торгівлі та фінансів. Так, у 1869–1876 рр. він стає піклувальником Гура-Галбинського одноклас-

ного училища Бендерського повіту Бессарабської губернії, у 1879–1881 рр. – почесним мировим суддею Аккерманського мирового округу, з 1876 р. – членом Облікового комітету Одеської контори Державного банку⁵⁸. 23 жовтня 1871 р. як голова правління Одеського міського кредитного товариства, був нагороджений орденом св. Станіслава 2-го ст., а 22 травня 1879 р. за представленням Головного управління Товариства піклування про поранених та хворих військових нагороджений знаком Червоного Хреста⁵⁹. 1 березня 1886 р. міністр фінансів Російської імперії М. Х. Бунге клопотав перед імператором про відзначення Перикла “в знак послуг, наданих торгівлі, місцевій фабрично-заводській промисловості та купецтву Одеси” високою державною нагородою – орденом св. Володимира⁶⁰. 13 квітня того ж року Перикл став кавалером ордена св. Володимира 4-го ст., що відкривало йому шлях до спадкового дворянства. 15 липня 1889 р. П. Ф. Родоканакі отримав ще одну нагороду – орден св. Анни 2-го ст.⁶¹

1896 р. міністр фінансів Російської імперії С. Ю. Вітте звернувся на імператорське ім'я з проханням про возведення Перикла Родоканакі у російське спадкове дворянство. У своєму рапорті він так обґрунтовує заслуги підприємця: “Завдяки діловитості та видатній енергії Родоканакі в Одесі та інших центрах півдня Росії вперше виникли різні виробництва, які, значно, розвинули вітчизняну промисловість. Йому зобов'язані своїм виникненням та розвитком, між іншим, Кавказьке пароплавання, що утримує шістьма пароплавами термінові рейси по портах Чорного моря; Новоросійський паровий млин в місті Севастополі, що перемелює до 6 500 пудів (муки. – *В. Т.*) на добу високого молоття; Товариство Південноросійського шкіряного виробництва, з щорічним оборотом у 1 200 000 рублів, яке відзначене на минулій Всеросійській виставці в Нижньому Новгороді вищою нагородою – державним гербом; Товариство південноросійського бавовняного та ткацького виробництва; Одеське товариство фабричного виробництва фарб та лаків; Товариство південноросійського джутового та ткацького виробництва; Товариство Старо-Синявського цукрового заводу; Товариство виробників шампанських вин і коньяку за французьким способом, а також горілчані та пивоварні заводи, паровий мукомельний млин, фабрика перлових круп і рису та ін. [...]. Незалежно від цього, Перикл Родоканакі, будучи засновником і головою Одеського міського кредитного товариства, своїм завзяттям і трудами багато сприяв розвитку справ цього товариства”⁶².

Височайший указ про возведення у дворянство Перикла Федоровича був отриманий 13 грудня 1896 р.⁶³ 17 березня Херсонське дворянське депутатське зібрання внесло П. Ф. Родоканакі до 1-ї частини губернської родовідної книги⁶⁴, а 5 червня того ж року Урядовий Сенат постановив видати йому дворянську грамоту⁶⁵.

1897 р. на прохання Перикла Федоровича Гербовим відділенням Департаменту Герольдії Урядового Сенату було розроблено проект родового герба Родоканакі. Він виглядав так: “Лазурний щит поділений срібним грецьким хрестом, що супроводжується по кутах чотирма золотими корзинами із трояндами натурального кольору; над кожною корзиною шість золотих шестипроменевих зірок. Щит увінчаний дворянським коронованим шоломом. Нашоломник: два чорних орлиних крила. Намет: лазурний із сріблом”⁶⁶. Проект герба ґрунтувався на пропозиціях, отриманих від прохача. Так, срібний хрест повинний був наголошувати на грецькому походженні роду, а золоті корзини з розами, усіяні зірками, з давніх-давен використовувалися на родових печатках і свідчили про родові прізвище власників, оскільки із грецької мови родон – троянда⁶⁷.

Але герб не був затверджений Герольдією, оскільки Перикл Федорович 31 жовтня 1899 р. у віці 59 років помер у Парижі від “розриву серця”. Його тіло було привезено в Одесу та 21 листопада того ж року і поховано на Старому міському кладовищі⁶⁸. Дітей він не мав.

Ще 1878 р. Перикл, незважаючи на висловлене батьком у заповіті побажання одружитися з “одноплемінницею”⁶⁹, вступив у шлюб з удовою відставного ротмістра, полькою Венцеславою Феліксівною Юр’євич, народженою Барчевською⁷⁰. Цей союз порушував усталені матримоніальні традиції і був віддзеркаленням глибинних змін, що відбувалися у замкненому середовищі хіоської аристократії, яка оселилася в Російській імперії. Процес поступової асиміляції позначився й на шлюбній політиці⁷¹.

1884 р. молодший син Венцеслави Феліксівни від першого шлюбу – Павло (Павло-Франциск Ассизський-Норберт) Станіславович Юр’євич, який народився 6 червня 1875 р.⁷², – був усиновлений Периклом Федоровичем із всіма правами, але без носіння прізвища⁷³. Саме Павло успадкував все майно родини Родоканакі⁷⁴. Однак за заповітом Перикла Федоровича упродовж п’яти роки після його смерті управління фірмою доручалося його довіреним особам – Костянтину Петровичу Калоті та племіннику – Матвію Миколайовичу Маврогордато, а спадкоємець отримував 15 000 рублів сріблом щорічно⁷⁵. Вважаємо, що це було не випадкове рішення: справи фірми шли кепсько*, останні роки власник хворів, мешкав постійно за кордоном і занедбав родовий біз-

* Справи фірми почали занепадати з 1888 р. За свідченнями І. П. Синадіно: “... наступні ж роки були дуже невдалими, тому весь капітал та прибутки виявилися втраченими. Після закінчення терміну товариського договору, він був відновлений терміном до 31 грудня 1893 р., при цьому і капітал весь був відновлений і він повторно вніс за свій пай 112 500 рублів. У канун 1893 р. і цей новий капітал виявився весь втрачений і товариські умови більш відновленими не були...” (Держархів Одеської обл., ф. 188, оп. 1, спр. 18, арк. 2).

нес, тому він, не довіряючи недосвідченому пасербу, сподівався, що його компаньйони зможуть відродити могутність торговельно-фінансової імперії Родоканакі. Компаньйони всіляко намагалися зберегти фірму, однак 1901 р. вимушені були її ліквідувати. При цьому сплачували ще значні борги: спадкоємці Перикла Родоканакі – 50 000 рублів, Матвій Маврогордато – 15 000 рублів, Іван Синадіно – 30 000 рублів⁷⁶.

Венценслава-Марія-Анела Феліксівна Родоканакі, дочка Фелікса Барчевського та Анели фон Піхельштейн, після смерті чоловіка оселилася в Ніцці, де й померла 28 жовтня 1900 р., у віці 65 років, після довгої хвороби⁷⁷. Враховуючи, що спадкоємцем Перикла Федоровича Родоканакі став Павло Станіславович Юр'євич, молодший з її синів, своє майно Венцеслава Феліксівна заповіла старшим дітям: маєток при с. Ковбасна Балтського повіту Подільської губернії, що достався їй від першого чоловіка Станіслава Осиповича Юр'євича – Феліксу Станіславовичу Юр'євичу, а готівкові гроші, цінні папери, коштовності, срібло, твори мистецтва, колекцію старовинної порцеляни та мережива – у рівних частинах – Феліксу Юр'євичу та дочці – графині Марії Станіславівні Берто⁷⁸.

У Російській імперії у різний час проживали й інші представники цього роду*, зокрема з італійської дворянської лінії. Вона походила від

* Так, в Одесі певний час проживав Август Михайлович Родоканакі (1821, Трієст – 14 травня 1882, Александрія), одружений з дочкою одеського купця Олександром Федорівною Аверіно (1824 – 18 липня 1894, Александрія). Про ще одну родину Родоканакі, яку поки не вдалося пов'язати з основним родовим деревом, відоме таке: Петро Єгорович Родоканакі (помер 1838 р.), губернський секретар, був одружений із дворянкою Надією Іллівною Томиловою (померла 1823 р.), яка мала в Костромській губернії, в Нерехтинському повіті, в с. Олтухові та сільцях Черепові, Алешкові та Високові 29 душ чоловічої статі. Після її смерті за рішенням Урядового Сенату від 11 лютого 1830 р. з її майна виділено сьому частину в спадщину чоловіку, а все інше – її сестрі Параскеві Воцькій. З документів випливає, що дітей у подружжя не було. Тому після смерті самого Петра Єгоровича на його майно 28 лютого 1848 р. висунули претензії його родичі Родоканакі: брат – чиновник 14 класу Пантелій Єгорович Родоканакі (помер того ж 1848 р.) та племінники – сини померлого чиновника 9-го класу Івана Єгоровича Родоканакі – Григорій, Іван та Павло, а від імені останніх – їхня мати Єлизавета. Позитивне рішення було прийняте Нерехтинським повітовим судом 28 вересня 1851 р. та затверджене висновком Костромської цивільної палати 1853 р. Оскільки спадкоємці не були дворянами та не мали права на володіння селянами, за імператорським указом майно було забрано в казну, Родоканакі отримали грошову винагороду у розмірі 475 рублів 71 ½ коп. (РГИА, ф. 383, оп. 19, д. 25774; оп. 20, д. 27154). Один із представників згаданої родини – Григорій Іванович Родоканакі – 1896 р. подавав клопотання про внесення його родини до Дворянської родовідної книги Санкт-Петербурзької губернії, але необхідних доказів не надав. Він народився близько 1828 р., а помер у Москві 13 грудня 1884 р. від раку шлунку, похований 25 грудня того ж року на Лазаревському кладовищі. Мав чин колезького

рідного брата Федора Павловича Родоканакі – Пандії Павловича. Указом герцога Тоскани Леопольда II фон Габсбурга від 26 травня 1846 р. його нащадки були долучені до дворянства, а указом італійського короля Умберто I від 26 червня 1887 р. старшому сину в цій родині надавалося право на носіння графського титулу⁷⁹. Герб родини виглядав так: на лазурному полі – срібне стропило, над ним – три золоті восьмипроменеві зірки, розташовані не в ряд. Під стропилом – букет троянд натурального кольору, що частково виступає із золотої корзини. На щиті – шолом з одинадцятьма решітками, а на ньому – срібно-лазурна подушка, на яку спирається верхня частина золотого лева, що тримає в лапах корзину із трояндами. Щитотримачі – два натуральних лева, котрі піднялися на задні лапи. Намет срібний з лазурним. Девіз: EN ΡΟΔΩι ANΘΩ (у трояндах цвісти). Графський герб містив ще графську корону⁸⁰. Якщо порівняти описані герби, можна побачити, що вони дуже близькі за змістом та містять обов'язкові елементи – корзину із трояндами та зірки, які є, імовірно, найбільш давніми. Це також свідчить про постійний зв'язок між гілками роду, що обмінювалися інформацією.

З італійської лінії для нас найбільш цікавим є Федір Панделійович (Пандійович) Родоканакі*, який народився 13 листопада 1825 р. у Ліворно в родині Пандії (Панделія) Павловича Родоканакі (4 січня 1786, Хіос – 7 вересня 1845, Ліворно) та Маріго Федорівни Петрококкіно (1798, Хіос – 6 квітня 1858, Ліворно)⁸¹. Федір Пандійович був відомим винним відкупником, комерції радником і Санкт-Петербурзьким 1-ї гільдії купцем. 1874 р. він разом з компаньйонами заснував “Святоволоцьке гірничозаводське товариство Ф. П. Родоканакі”, у яке вніс основний пай – 97 000 рублів⁸². У Петербурзі Федору Пандійовичу належав розкішний особняк на Кінногвардійському бульварі⁸³, що мав значну художню цінність та був придбаний 1867 р. у князів Кочубеїв⁸⁴. Оселившись у Санкт-Петербурзі, Ф. П. Родоканакі зберігав “італійське” підданство та був “італійським дворянином”. Помер він у Баден-Бадені 21 вересня 1889 р. у віці 62 років, а відспіваний та похований в Одесі⁸⁵.

7 січня 1853 р. Федір Пандійович вінчався в одеській грецькій Свято-Троїцькій церкві з Катериною Матвіївною Маврогордато з гілки Ла-

секретаря, служив молодшим сортувальником на Московському поштамті. 25 серпня 1853 р. у Москві одружився з Марією Михайлівною Колесниковою, московською міщанкою, яка народилася близько 1836 р. Мав синів – Петра, народився в Москві 20 грудня 1859 р., та Михайла, народився в Москві 15 вересня 1868 р. (Центральний державний історический архив Санкт-Петербурга, ф. 536, оп. 6, д. 6358).

* У багатьох працях, присвячених Родоканакі, про нього чи взагалі не згадують, чи поєднують в одну особу з його дядьком Федором Павловичем Родоканакі (див.: *Αυγήτιδης Κ.* Op. cit.; *Μοροζαν Β. Β.* Деловая жизнь на юге России в XIX – начале XX века. – СПб., 2014).

кана*. Свідками шлюбу були дядько нареченого – Федір Павлович Родоканакі та батько нареченої – Матвій Пантелійович Маврогордато⁸⁶.

Катерина Матвіївна була старшою дочкою відомого одеського купця Матвія Пантелійовича Маврогордато (бл. 1780, Хіос – 22 березня 1868, Одеса) та його другої дружини – Ангелікі Пантеліївни Кондоставло (бл. 1802 – 19 березня 1876 р., Одеса), яка також належала до хіоської аристократії⁸⁷. Дівчинка народилася в Одесі 22 вересня 1834 р. та була охрещена в місцевій грецькій Свято-Троїцькій церкві 24 вересня того ж року. Її хрещеними батьками стали дядько – турецький підданий Амвросій Пантелійович Маврогордато та Орієтта Фомівна Родоканакі, народжена Галаті⁸⁸.

Катерина Матвіївна уславилася як видатна благодійниця та філантропка. 1890 р. вона пожертвувала 42 тисячі рублів на будівництво двох кам'яних двоповерхових споруд на території одеської грецької Свято-Троїцької церкви: однієї – для проживання кліру, а другої – для проведення парафіяльних заходів. Частина з цих коштів було спрямовано на реставрацію храму та його внутрішнє оздоблення, а також благоустрій садка біля церкви⁸⁹.

Катерина Матвіївна була піклувальницею Благовіщенського (з 1871 р. – Катерининський) дитячого притулку у Санкт-Петербурзі. 1890 р. з нагоди 50-річчя закладу К. М. Родоканакі пожертвувала йому 50 тисяч рублів. Тоді ж, цінуючи щедрю грошову допомогу та наполегливу діяльність благодійниці, за височайшим наказом притулок було перейменовано на честь померлого чоловіка Катерини Матвіївни – Федора Родоканакі⁹⁰.

Благодійниця була також членом петербурзького Товариства допомоги неповнолітнім калікам та ідіотам⁹¹. 1902 р. Катерина Матвіївна пожертвувала 75 тисяч рублів Відомству закладів імператриці Марії на заснування в Одесі дитячого притулку для сиріт-дівчат під назвою “Дитячий притулок Олександра Маврогордато, в пам'ять його батьків Матвія та Ангелікі”. Надана сума була у вигляді банківських акцій: 155 – Бессарабсько-Таврійського, 100 – Санкт-Петербурзького міжнародного комерційного та 45 – Азовсько-Донського комерційного банків. За умовою К. М. Родоканакі планувалося накопичення грошей до 200 тисяч рублів з метою купівлі земельної ділянки в центрі Одеси та будівництва двоповерхової кам'яної споруди притулку, розрахованої на сто вихованок; заснування у закладі церкви св. Трійці, в якій п'ять разів на рік повинна була здійснюватися літургія за упокій родичів

* Катерина Матвіївна доводилася троюрідною сестрою вже згаданому одеському підприємцю Миколі Матвійовичу Маврогордато, зятю Федора Павловича Родоканакі (*Τομαζοβ Β. Το γένος των Μαυρογορδάτων (Μαυροκορδάτων) στη Ρωσική Αυτοκρατορία. Η ιστορία του γένους μέσα από έγγραφα και γεγονότα.* – Χіος, 2010).

благодійниці; розміщення в одному із залів притулку портрета її померлого брата Олександра Маврогордато. 1912 р. Катерина Матвіївна приєднала до пожертви ще 30 акцій Азовсько-Донського комерційного банку на суму 7 500 рублів⁹². На жаль, задум К. М. Родоканакі не був реалізований через більшовицький заколот.

За повідомленням Філіпа Аргенті, Катерина Матвіївна, яка не мала нащадків, заповіла Греції свою картинну галерею, колекцію творів мистецтва, зокрема чудові малахітові вази, що прикрашали її велику вітальню у петербурзькому палаці на Кінногвардійському бульварі⁹³. Чи вдалося виконати цей заповіт – не відомо, оскільки після революції К. М. Родоканакі вимушена була емігрувати, залишивши своє майно, яке було націоналізовано. Померла вона в Парижі 9 липня 1923 р.⁹⁴

Федір Пандійович Родоканакі став героєм розповіді Юрія Тинянова “Малолітній Вітушишніков”. Письменник дав йому трохи іронічну та не зовсім точну, але яскраву характеристику: “... початки Родоканакі було далеко і всіма забуті. Відомо було, що він з Одеси, і сам він завжди любив це підкреслювати. Одного разу він з’явився в Петербурзі, невеликого зросту, в чорному сюртуку та відкладних комірцях, і купив місце проти самих кінних казарм, що було сміливістю для людини статської. Запросивши до себе відомого архітектора, він замовив йому план і креслення будинку, щоб будинок не нагадував жодного з петербурзьких, а все південні, розкішні будинки, як в італійців. – Я негоціант, – пояснив він. На воротах він повелів виліпити дві чорні мавританські голови з білими зубами та очами, постарався оповити вікна плющем та став жити. Плющ незабаром засох, але Родоканакі отримав у винних відкупках велику силу. Коли б він намагався злитися за способом життя та смаками з оточуючим Санкт-Петербурзьким населенням та шляхетними особами, – всі б про нього казали, що він грек, а може бути, навіть “грекос”. А тепер всі до нього їздили та говорили про нього: негоціант, і він був цілком петербурзькою людиною. Він відкрито надавав перевагу Одесі, її вулиці, будівлі, хлібну біржу та навіть одеські альманахи ставив у приклад петербурзьким”. Про Катерину Матвіївну написано так: “У самого буфета чорного дерева сиділа пані Родоканакі у серпанковій сукні, середніх років, яка зазвичай таїлася у задніх кімнатах, виконувала роль господині”⁹⁵.

Досліджуючи долю представників роду Родоканакі, їхню різнобічну діяльність та сходження соціальною драбиною Російської імперії, не можна не помітити, що хіосці – надзвичайно закрита етносоціальна група, пов’язана багатьма родинними узами, з високим рівнем національної самоідентифікації, все ж поступово асимілювалися в новому середовищі. Вони інтегрувалися до довколишнього суспільства, стаючи його невід’ємною частиною.

¹ *Argenti P. Libro d’oro de la noblesse de Chio: 2 vol. – London, 1955. – V. 1. – P. 105.*

- ² Ibid. – P. 106.
- ³ Ibid. – P. 106–107.
- ⁴ Ibid. – P. 106.
- ⁵ Держархів Одеської обл., ф. 4, оп. 1 а, спр. 411, арк. 6; *Argenti P.* Op. cit. – V. 2. – P. 141–142.
- ⁶ *Терентьева Н.* Указ. соч. – С. 154; *Καρδάσης Β.* Ελληνικές ομογενείς στη Νότια Ρωσία 1775–1861. – Αθήνα, 1998. – Σ. 207.
- ⁷ Держархів Одеської обл., ф. 188, оп. 1, спр. 4, арк. 1–1 зв.
- ⁸ РГИА, ф. 1343, оп. 39, д. 4108, л. 4–4 об.
- ⁹ Держархів Одеської обл., ф. 4, оп. 1а, спр. 411, арк. 3, 6 зв.
- ¹⁰ Там само, арк. 20–22 зв.
- ¹¹ Там само, ф. 188, оп. 1, спр. 4.
- ¹² *Янниці Ф.* Указ. соч. – С. 180.
- ¹³ РГИА, ф. 40, оп. 1, д. 16, л. 22.
- ¹⁴ *Морозан В. В.* Деловая жизнь на юге России в XIX – начале XX века. – СПб., 2014. – С. 91, 109, 225.
- ¹⁵ Там же. – С. 51.
- ¹⁶ *Скальковский А. А.* Записки о торговых и промышленных силах Одессы, составленные в 1859 году. – СПб., 1865. – С. 118. На той час ще одним судновласником був відомий одеський багатій – князь Є. Г. Гагарін, якому належав пароплав “Александр”.
- ¹⁷ *Шевченко В.* Приватне банківське підприємництво в Одесі (XIX – початок XX ст.). – Київ, 2010. – С. 82, 84.
- ¹⁸ РГИА, ф. 1286, оп. 1854, д. 15, л. 1.
- ¹⁹ Держархів Одеської обл., ф. 765, оп. 1, спр. 1, арк. 11–11 зв.; спр. 3, арк. 1–2 зв.
- ²⁰ Детальніше див.: *Терентьева Н.* Указ. соч. – С. 157–158; *Αυγητίδης Κ.* Op. cit. – Σ. 102–109.
- ²¹ Держархів Одеської обл., ф. 188, оп. 1, спр. 4, арк. 4.
- ²² *Шевченко В.* Вказ. пр. – С. 141, 145.
- ²³ РГИА, ф. 1343, оп. 39, д. 4108, л. 1б. – 3 об.
- ²⁴ Там же.
- ²⁵ Там же, л. 6 об. – 7.
- ²⁶ *Шевченко В.* Вказ. пр. – С. 129.
- ²⁷ РГИА, ф. 40, оп. 1, д. 16, л. 22–23 об.
- ²⁸ Там же.
- ²⁹ Членом цієї ради був уже 1840 р.: Месяцеслов и общий штат Российской империи на 1841 год. – СПб., 1840. – Ч. 2. – С. 115.
- ³⁰ РГИА, ф. 40, оп. 1, д. 16, л. 22–23 об.; Новороссийский календарь на 1860 високосный год. – Одесса, 1859. – С. 279.
- ³¹ РГИА, ф. 40, оп. 1, д. 16, л. 22–23 об.
- ³² Держархів Одеської обл., ф. 1, оп. 140, спр. 41, арк. 1–4.
- ³³ Детально див.: *Янниці Ф.* Указ. соч. – С. 186–187.
- ³⁴ Держархів Одеської обл., ф. 188, оп. 1, спр. 4, арк. 1 зв.
- ³⁵ РГИА, ф. 1286, оп. 1854, д. 15, л. 1–2.
- ³⁶ *Argenti P.* Op. cit. – V. 2. – P. 71.
- ³⁷ Греки Одессы... – 2002. – Ч. II: 1834–1852. – С. 262–263; Держархів Одеської обл., ф. 188, оп. 1, спр. 142, арк. 2.
- ³⁸ Greek and linked European Families [Electronic resource]. – Access mode: <http://stevenzannos.tribalpages.com/tribe/browse?userid=stevenzannos&view=0&pi>

d=13544&ver=15285 (20.07.2015). – The name of the screen.

³⁹ Греки Одессы... – 2004. – Ч. III: 1853–1874. – С. 180–181; Держархів Одеської обл., ф. 188, оп. 1, спр. 142, арк. 4.

⁴⁰ Greek and linked European Families [Electronic resource]. – Access mode: <http://stevenzannos.tribalpages.com/tribe/browse?userid=stevenzannos&view=0&pid=13544&ver=15285> (20.07.2015). – The name of the screen.

⁴¹ Див.: *Томазов В.* Рід Маврогордато (гілка Нікола) на Півдні Російської імперії: історико-просопографічне дослідження // Український історичний журнал. – 2010. – № 2. – С. 235–245.

⁴² Греки Одессы... – Ч. III: 1853–1874. – С. 122–123.

⁴³ Держархів Одеської обл., ф. 37, оп. 13, спр. 467, арк. 58 зв.–59.

⁴⁴ Греки Одессы... – Ч. II: 1834–1852. – С. 262–263.

⁴⁵ Держархів Одеської обл., ф. 188, оп. 1, спр. 4, арк. 3.

⁴⁶ Greek and linked European Families [Electronic resource]. – Access mode: <http://stevenzannos.tribalpages.com/tribe/browse?userid=stevenzannos&view=0&pid=4353&ver=15285> (20.07.2015). – The name of the screen.

⁴⁷ РГИА, ф. 1343, оп. 36, д. 21168, л. 16.

⁴⁸ Греки Одессы... – 2005. – Ч. IV: 1875–1891. – С. 216–217.

⁴⁹ Там же.

⁵⁰ Держархів Одеської обл., ф. 188, оп. 1, спр. 8, арк. 3–3 зв.

⁵¹ Там само, арк. 1 зв.–2.

⁵² Там само, спр. 4, арк. 2–2 зв.

⁵³ Там само, арк. 2 зв.

⁵⁴ Там само, арк. 3.

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ Там само, арк. 3 зв.–4.

⁵⁷ Там само, спр. 18, арк. 1–3.

⁵⁸ РГИА, ф. 1343, оп. 36, д. 21168, л. 10–14.

⁵⁹ Там же.

⁶⁰ Там же, ф. 40, оп. 1, д. 38, л. 40.

⁶¹ Там же, ф. 1343, оп. 36, д. 21168, л. 10–14.

⁶² Там же, ф. 40, оп. 1, д. 48, л. 181–182 об.

⁶³ Там же, л. 181.

⁶⁴ Там же, ф. 1343, оп. 36, д. 21168, л. 18–19.

⁶⁵ Там же, оп. 49, д. 1491, л. 2–2 об.

⁶⁶ Там же, л. 16.

⁶⁷ Там же, л. 3.

⁶⁸ Греки Одессы... – 2005. – Ч. V: 1802, 1892–1906. – С. 236–237.

⁶⁹ Держархів Одеської обл., ф. 188, оп. 1, спр. 4, арк. 3 зв.

⁷⁰ Там само, спр. 6, арк. 4.

⁷¹ Див.: *Томазов В. В.* Греки-хіусці в Російській імперії: соціальна адаптація та національна самоідентифікація // Український історичний журнал. – 2014. – № 4. – С. 100–108; *Його ж.* Рід Маврогордато: проблема соціальної адаптації та національної самоідентифікації // Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу. Національна та історична пам'ять. Зб. наук. пр. – Київ, 2011. – Вип. 1. – С. 304–322

⁷² Держархів Одеської обл., ф. 188, оп. 1, спр. 1, арк. 3; спр. 8, арк. 38.

⁷³ Там само, спр. 6, арк. 3.

⁷⁴ Там само, спр. 8, арк. 2–7.

⁷⁵ Там само, арк. 2–2 зв.; спр. 4, арк. 7–7 зв., спр. 18, арк. 1.

- ⁷⁶ Там само, спр. 11, арк. 9–10; спр. 18, арк. 1–2; спр. 18, арк. 1–3.
- ⁷⁷ Там само, спр. 14, арк. 7.
- ⁷⁸ Там само, арк. 2–3.
- ⁷⁹ *Argenti P.* Op. cit. – V. 1. – P. 107.
- ⁸⁰ Ibid.
- ⁸¹ Ibid. – V. 2. – P. 94, 124.
- ⁸² РГИА, ф. 20, оп. 4, д. 4474, л. 149.
- ⁸³ Там же, ф. 759, оп. 66, д. 310, л. 1–2 об.
- ⁸⁴ *Антонов В. В.* Кочубея дом (Конногвардейский бульвар) [Электронный ресурс] // Энциклопедия Санкт-Петербурга. – Режим доступа: <http://www.ensspb.ru/object/2855748175?dv=2853931022&lc=ru> (25.05.2012). – Название с экрана.
- ⁸⁵ Греки Одессы... – Ч. IV: 1875–1891. – С. 216–217.
- ⁸⁶ Там же. – Ч. III: 1853–1874. – С. 122–123.
- ⁸⁷ *Томазов В.* Рід Маврогордато (гілка Лакана) в Одесі: історико-генеалогічна розвідка // Архіви України. – 2010. – Вип. 3–4 (269), липень–вересень. – С. 72–86.
- ⁸⁸ Греки Одессы... – Ч. II: 1834–1852. – С. 172–173.
- ⁸⁹ *Παπουλίδης Κ.* Οι Έλληνες της Οδησσοῦ. – [Θεσσαλονίκη, 1999]. – Σ. 291.
- ⁹⁰ *Керзум А. П.* Детский приют в память Федора Пандиевича Родоканакки [Электронный ресурс] // Энциклопедия Санкт-Петербурга. – Режим доступа: <http://www.ensspb.ru/object/2853438459?lc=ru> (25.05.2012). – Название с экрана.
- ⁹¹ *Северюхин Д. Я.* Общество призрения калек несовершенного возраста и идиотов [Электронный ресурс] // Энциклопедия Санкт-Петербурга. – Режим доступа: <http://www.ensspb.ru/object/2855730900?lc=ru> (25.05.2012). – Название с экрана.
- ⁹² РГИА, ф. 759, оп. 66, д. 310.
- ⁹³ *Argenti P.* Op. cit. – V. 1. – P. 106.
- ⁹⁴ Ibid. – V. 2. – P. 94.
- ⁹⁵ *Тынянов Ю.* Малолетный Витушишников // Тынянов Ю. Кюхля. Рассказы. – Л., 1973 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://az.lib.ru/t/tynjanow_j_n/text_0060.shtml (20.07.2015). – Название с экрана.

Due to used wide source base the article considers the origin, family connections, social status and activity of famous family of merchants Rodokanaki from Odessa. The author researched processes that took place among the Chios aristocracy lived in Odessa.

Key words: Rodokanaki; Odessa; Chios; the family; the merchant; the guild; the charity; the trade; the hereditary honorary citizen; the emblem; the nobility.